

Vlinders

in je tuin

**tuinideeën voor leerkrachten en
leerlingen van de basisschool**

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	1
Inleiding	2
Wat willen vlinders?	3
Van schooltuin naar vlindertuin	5
Onderhoud van de vlindertuin	10
Kijken naar vlinders in de vlindertuin	13
Knutselen voor de vlindertuin.....	15
Bijlage 1: Vlinderplanten Top-10	17
Bijlage 2: Vlinderplanten top-50	18
Bijlage 3: Waardplanten	19
Werkblad 1: Een tuin voor vlinders	20
Werkblad 2: Kleurplaat 'Wij vlinders eisen'	21
Werkblad 3a: Maak je eigen vlindertuin.....	22
Werkblad 3b: Tuin 2	23
Werkblad 3c: Tuin 3.....	24
Werkblad 4: Onderzoek het gedrag van vlinders	25
Werkblad 5: Logboek van de vlindertuin	26
Colofon	27
Wat is De Vlinderstichting?	28

Inleiding

Voor je ligt het lespakket 'Vlinders in je tuin'. Dit lespakket is vooral bedoeld voor kinderen van groep 3 en ouder. Het is geen volledig lespakket maar een aanvulling op andere lespakketten. Alle lespakketten kun je vanaf onze website www.vlinderstichting.nl downloaden. We raden je aan om **minimaal** de volgende lesonderdelen te behandelen:

Lespakket 'Vlinders in de klas': de hoofdstukken

- 'Metamorfose: van eitje tot vlinder'
- Van 'Wat hebben vlinders nodig' de lessuggestie 'Wat eet de rups', met het maken van het 'Vlinderwiel'
- 'Vlinders in de winter'
- (voor groep 5 t/m 8:) 'Dagvlinders en nachtvlinders'

Bijlage 'Vlinders kijken en herkennen'

Kijk vooral ook in het lespakket 'Buiten vlinders kijken' voor ideeën over het uitvoeren van veldwerk en lesideeën voor buiten.

dagpauwoog met pop

Wat willen vlinders?

In de ene tuin vinden vlinders het fijner dan in de andere tuin.

Waarom is dat zo? Wat voor eisen stellen vlinders aan een tuin?

Warmte om te kunnen vliegen

Net als alle andere insecten zijn vlinders koudbloedige dieren. Dit betekent dat ze niet, zoals wij, altijd 37°C zijn. Hun temperatuur is afhankelijk van de temperatuur van de omgeving. Ze hebben de warmte van de zon nodig om te kunnen vliegen. Pas als het warm is, worden ze actief. Dagvlinders kunnen pas vliegen als hun lichaamstemperatuur tenminste 20°C is, maar 30°C is beter. Op een zonnige warme dag is dat geen probleem: door met zijn vleugels wijduit te gaan zitten, vangt de vlinder zoveel mogelijk zonnewarmte op. Als de vlinder warm genoeg is, sluit hij zijn vleugels weer of gaat een eindje vliegen. Vooral op beschutte plekje kan het lekker warm worden. Daarom kun je vlinders vaak vinden in de luwte van struiken, heggen, houtwallen of bosranden. Maar op koude, bewolkte dagen houden ze zich schuil.

Voedsel voor de vlinders

Hoewel elke vlinder voedsel nodig heeft, drinkt niet elke vlinder van dezelfde soort bloemen. Er zijn zelfs vlinders die helemaal niets drinken. Zij hebben als rups zoveel gegeten dat ze nog voldoende vetreserve hebben om te kunnen leven. Maar de meeste vlinders leven van nectar. Vooral de vrouwtjes hebben die nodig om eitjes aan te maken. Nectar is stroperig vocht van bloemen. Daarin zitten suiker en kleine hoeveelheden eiwitten en vitamines. De planten waaruit vlinders de nectar halen, noemen we nectarplanten.

Vlinders bezoeken vooral graag gele en blauwe bloemen, maar ze zijn ook wel op andere kleuren te vinden. Ze zuigen de nectar op met hun lange roltong. Soms raken ze hierbij ook de meeldraden en de stampers van de bloem aan en kunnen op die manier de bloem bestuiven. Zo profiteert de bloem ook van het bezoek van de vlinder.

Behalve nectar uit bloemen eten sommige vlinders nog ander voedsel. Atalanta's en dagpauwogen zijn dol op rottend fruit. Kijk in het najaar maar eens in een boomgaard of probeer ze te lokken met wat rotte appels of pruimen in de tuin. De grote weerschijnvlinder drinkt het vocht uit mest of dode dieren. Smaken verschillen!

lavendel

Voedsel voor de rupsen

Rupsen zijn erg kieskeurige eters. De meeste vlinders leggen hun eitjes dan ook op planten die later door de rups gegeten zullen worden. Deze planten noemen we de waardplanten van de vlinder. Meestal zijn dit wilde plantensoorten. Iedere soort heeft zo zijn eigen voorkeur. Sommige rupsen leven van grassen, andere van kruiden of bladeren van bomen en struiken. Veel rupsen lusten maar een of enkele soorten waardplanten. De kleine vos eet bijvoorbeeld alleen maar brandnetels. Andere rupsen eten alleen planten uit één familie, zoals de rupsen van de kleine vuurvlinder, die verschillende soorten zuring eten. Ook zijn er rupsen die niet erg

kieskeurig zijn; de rupsen van het bruin zandoogje eten bijvoorbeeld vrijwel alle soorten grassen.

Bomen en planten als oriëntatie en beschutting

In een open weiland of in een eenzijdig bos zul je weinig vlinders tegenkomen. Vlinders zitten het liefst op beschutte plekjes waar ze zich op kunnen warmen in de zon. Hier doen ze energie op om verder te vliegen. Een gevarieerd landschap met afwisselend struiken, bomen en planten helpt hen zich te oriënteren in het landschap.

Lessuggestie: Wat willen vlinders?

Materiaal: Werkblad 1, werkblad 2

Werkvorm: Zelfstandig en kringgesprek

Tijdsduur: Ongeveer 20 minuten.

Uitvoering: Praat samen met de kinderen wat zij nodig hebben om te (over)leven. Op werkblad 1 vind je een verhaaltje over de leefomgeving van vlinders. De leerlingen kunnen hieruit de eisen halen die vlinders aan hun leefomgeving stellen. Laat ze het verhaal horen of zelf lezen en de vraag beantwoorden. De grotere kinderen kun je eerst zelf wat eisen laten verzinnen voordat je het verhaaltje voorleest of laat lezen.

Probeer deze eisen met de leerlingen te vertalen naar de tuin. Wat zou er allemaal in de tuin moeten komen? Noteer de suggesties. Als je deze les geeft voordat je met een vlindertuin bij school begint, kan een aantal van de suggesties van de leerlingen in de praktijk worden gebracht. Als afsluiting kun je ze eventueel de kleurplaat op werkblad 2 laten maken.

Lessuggestie: Een tuin vol vlinders?

Materiaal: geen

Werkvorm: kringgesprek

Tijdsduur: Ongeveer 15 minuten.

Uitvoering: Als het lente of zomer is (en er dus wat bloeit) kun je de kinderen over hun eigen tuin laten nadenken of over een andere tuin die ze kennen, bijvoorbeeld bij opa en oma, of de schooltuin. Zien ze daar veel vlinders? Zo ja: waardoor zou dat komen?

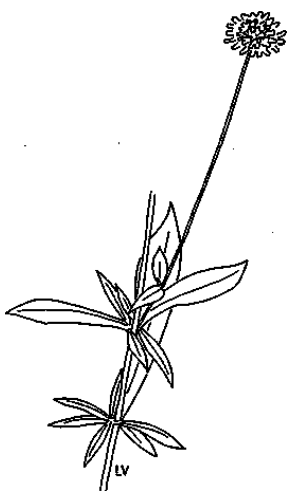
Vragen die je bijvoorbeeld kunt stellen:

- staan er veel bloemen in de tuin?
- hebben ze een schutting of een haag als afscheiding?
- wordt er flink geschoffeld zodat er veel zwarte aarde te zien is of staan overal planten of mos?
- hebben ze een net gemaaid grasveld of een met bloemen erin? Of alleen stenen?

Als ze niet veel vlinders zien: hoe kan de tuin vlindervriendelijker gemaakt worden?

Van schooltuin naar vlindertuin

In dit hoofdstuk geven we aan wat je kunt doen om een bestaande schooltuin om te vormen tot vlindertuin. Het belangrijkste aandachtspunt daarbij is het zorgen voor voedsel voor de vlinders door het planten van nectarplanten.

beemdkroon

rode spoorbloem

Wat is een vlindertuin?

Een vlindertuin is een tuin die is aangepast aan de wensen van vlinders. In de volgende hoofdstukken bespreken we hoe je de schooltuin kunt inrichten voor vlinders en waar je op moet letten als je de tuin gaat onderhouden.

Een vlindertuin? Dat is toch zo'n tropische kas met van die mooie felgekleurde vlinders? In de dierentuinen in Emmen en Rotterdam hebben ze inderdaad een tropische vlindertuin. Maar als wij het over een vlindertuin hebben, bedoelen we eigenlijk een 'gewone' tuin waarin planten staan die voedsel geven voor vlinders en rupsen, met variatie in beplanting, voldoende warme, beschutte plekjes tegen de wind en regen en veilige plekjes waar vlinders kunnen overwinteren.

Vlindertuinen zijn er in verschillende gradaties. Sommige zijn groot, andere klein. En sommige zien er netjes uit, andere juist slordig. Je hoeft niet de hele tuin op de schop te nemen om er een vlindertuin van te maken. De eenvoudigste vlindertuin maak je door het planten van een vlinderstruik. Ons advies voor mensen met weinig tijd voor de tuin is dan ook: plaats een aantal nectarplanten op een zonnige plek in de tuin en je hebt al een hele goede vlindertuin. Maar voor wie meer tijd heeft, is het natuurlijk leuker en leerzamer om meer te doen voor de vlinders. In deze hoofdstukken vind je daarvoor voldoende tips.

Café, hotel of woonplaats

Je kunt in de tuin vooral veel nectarplanten neerzetten. Vlinders en andere bloembezoekers zullen dan kortere of langere tijd in je 'café' verblijven en, nadat ze hun dorst gelest hebben, weer verder vliegen. Je kunt ze ook een plekje voor de nacht of de winter geven, bijvoorbeeld in afgestorven plantenstengels, stapelmuurtjes, oude stronken, takkenbossen of tussen halfverteerde bladeren. Als je de vlinders ook nog de mogelijkheid biedt zich in de tuin voort te planten, maak je een echte woonplaats voor ze. Dat houdt in dat er voedselplanten van de rupsen moeten groeien.

Kan iedereen een vlindertuin aanleggen?

Ja zeker! Het enige wat je in feite nodig hebt is een stukje grond, een aantal goede planten en een enthousiaste leraar of ouder die er wat tijd in wil steken. Zet bijvoorbeeld in de schoolkrant een oproep voor een ouder die van tuinieren houdt.

Als je eerst eens wat meer te weten wilt komen over vlindertuinen en wat je daar zoal mee kunt, zou je eens een kijkje kunnen nemen bij andere vlindertuinen. Een aantal voorbeelden van vlindervriendelijke tuinen die je kunt bezoeken, is te vinden op www.vlinderstichting.nl onder Tuin> Vlindertuinen.

Meer weten over vlindertuinen aanleggen? Het boek 'Vlinders in de tuin -Ideeën en praktische tips' kost € 21,45 inclusief verzendkosten. Donateurs van De Vlinderstichting en KNNV-leden betalen € 18,45. U kunt het boek bestellen bij KNNV Uitgeverij door het verschuldigde bedrag over te maken op gironummer 13028 t.n.v. KNNV Uitgeverij te Utrecht onder vermelding van het bestelnummer D 49.

Kijk ook eens op www.milieucentraal.nl voor milieuvriendelijk tuinieren en www.intratuin.nl.

Beginnen met een vlindertuin

Een bestaande schooltuin is op een eenvoudige manier aantrekkelijker te maken voor vlinders. Vlinders zijn vooral op zoek naar nectar. Zorg voor nectarplanten in de tuin die bloeien vanaf maart tot en met september. Met een beetje geluk komen daar veel vlinders op af. Maar in de tuin kun je op meer manieren rekening houden met vlinders. We bespreken het omvormen van een schooltuin tot vlindertuin aan de hand van de eisen van de vlinders:

- Voedsel voor de vlinders
- Voedsel voor de rupsen
- Warmte
- Beschutte plekken
- Overwinteringsplekken

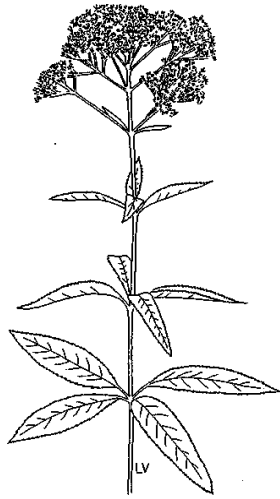
vlinderstruik

Bovenstaande eisen kun je in feite samenvatten door te streven naar zoveel mogelijk variatie in de tuin.

Voldoen aan de eisen van de vlinders

Voedsel voor de vlinders

Vlinders leven van nectar uit bloemen. Lang niet alle bloeiende planten hebben nectar. Welke planten kun je nu het beste neerzetten? Voor scholen die maar over een klein stukje grond beschikken, hebben we alvast een selectie gemaakt.

koninginnenkruid

Vlinderplanten Top-10:

Buddleja - vlinderstruik
 Verbena bonariensis - ijzerhard
 Knautia arvensis - beemdkroon
 Hesperis spectabile - damastbloem
 Sedum spectabile - hemelsleutel
 Aster novi-belgii - herfstaster
 Eupatorium purpureum - koninginnenkruid
 Lavendula 'Munstead Var'- lavendel
 Erysimum 'Bowles Mauve'- vaste muurbloem
 Tagetes spec.- enkelbloemige afrikaantjes

Meer informatie over deze planten vind je in bijlage 1. Het is erg belangrijk dat vlinders in het voorjaar, in de zomer én in de herfst voedsel kunnen vinden. In een vlindertuin moet je dus ook zorgen voor een spreiding in de bloeitijden van de planten. De Vlinderplanten Top-10 is zo samengesteld, dat de combinatie van deze planten van het voorjaar tot laat in de herfst nectar biedt voor vlinders.

Meer soorten vlinderplanten vind je in bijlage 2: de vlinderplanten top 50.

hemelsleutel

Waar zet je de planten neer?

Zoals we al in 'Wat willen vlinders' hebben gezien, houden vlinders niet van wind en schaduw. We raden daarom aan de planten in ieder geval op een zonnige, beschutte plek neer te zetten. Af en toe in de schaduw mag ook; sommige planten groeien daar beter. Planten stellen ieder hun eigen eisen aan de hoeveelheid licht, schaduw en voedselrijkheid van de bodem waarbij ze optimaal groeien.

Waardplanten voor de vlinders

Rupsen hebben ook voedsel nodig. Zie ook 'Voedsel voor de rupsen' op bladzijde 3. De grote brandnetel is een van de voornaamste waardplanten. Rupsen van de kleine vos, dagpauwoog, landkaartje en atalanta leven ervan. Voor ons betekenen brandnetels iets anders: ze prikken. Als je ze voor vlinders wilt laten staan, is het dus verstandig om dit in een hoekje van de tuin te doen. Je kunt ze ook in een pot zetten, om te voorkomen dat ze andere planten overwoekeren. De brandnetelplanten kunnen beter niet in de schaduw staan als je wilt dat vlinders er eitjes op leggen. Om verschillende rupsen voedsel te bieden, moet je verschillende soorten planten in de tuin zetten. De rupsen van het groot en klein koolwitje leven van koolplanten. Het boomblauwtje heeft weer een andere smaak: de rupsen houden van klimop, heide en hulst. In bijlage 3 vind je een uitgebreidere lijst van waardplanten.

Ook zonder waardplanten komen er wel vlinders in de tuin, wanneer er maar voldoende nectaraanbod is. Maar als er wel waardplanten in de tuin staan kun je met een beetje geluk niet alleen vlinders, maar ook eitjes, rupsen of poppen in de tuin vinden.

brandnetel

Warmte

Een goede vlindertuin ligt op een zonnige en tegen de wind beschutte locatie. Vlinders zijn namelijk koudbloedig. Dat betekent dat hun lichaamstemperatuur afhankelijk is van de temperatuur van de omgeving. Vlinders kunnen pas vliegen als hun lichaamstemperatuur tenminste 20°C

bedraagt. Daarom is de zonnige en beschutte ligging van de tuin zo belangrijk.

Beschutte plekken

Een vlinder is een teer dier. Als het waait of regent, zoeken vlinders beschutte plekken op, waar ze afwachten tot het weer beter wordt. Door het planten van struiken of heggen kun je dergelijke beschutte plekken maken. Zo is het bijvoorbeeld gunstig om een haag (met uiteraard vlindervriendelijke soorten struiken) aan te leggen aan de kant waar de meeste wind vandaan komt. Meestal is dat de noord-westkant van de tuin. De haag breekt de wind en zorgt voor luwe plekken zodat het lekker warm wordt als de zon daar kan schijnen. Een dergelijke luwe plek is ideaal voor vlinders.

Overwinteringsplekken

Als het in september en oktober weer kouder wordt, gaan de vlinders in winterrust. Sommige soorten doen dat als vlinder, andere als pop, rups of eitje. In de tuin moeten dus ook plekken zijn waar de vlinders zich kunnen verschuilen. Dit doen ze bijvoorbeeld tussen snoeihout of dode, droge plantenresten. Dode planten kun je dus het beste maar gewoon laten staan in de tuin. Voor bladeren geldt hetzelfde. Ook andere dieren (vogels of egels) verstoppen zich vaak in dergelijke hoekjes van de tuin.

Variatie

Vlinders gebruiken planten om zich te oriënteren. Ze doen dit ongeveer op dezelfde manier als wij onze omgeving herkennen aan sommige gebouwen. Als alle planten er hetzelfde uit zien, verdwalen ze. Nu is een schooltuin meestal niet zo groot, dus zal het verdwalen wel meevallen. Maar vlinders voelen zich wel prettiger in een omgeving waar een variatie is in zowel hoge als lage planten. Dit maakt het ook makkelijker voor de mannetjes en vrouwtjes om elkaar te vinden, omdat de mannetjes vaak hoge planten als 'uitkijkpost' gebruiken om vrouwtjes te zoeken.

Een nieuwe vlindertuin aanleggen

Het omvormen van een bestaande tuin tot vlindertuin is betrekkelijk eenvoudig. Het aanleggen van een nieuwe vlindertuin vereist echter meer kennis dan we in dit lespakket kunnen uitleggen. De aanwezige bodem en de ligging van de tuin zijn bijvoorbeeld belangrijke aspecten bij het maken van een ontwerp voor de tuin. Vaak is het dan ook verstandig om een tuinarchitect of een hovenier in te schakelen voor het maken van een ontwerp en het aanleggen van de tuin. Dit zijn echter kostbare zaken, dus er zal ook gezocht moeten worden naar een budget hiervoor.

Wanneer er de mogelijkheden voor zijn, kunnen de kinderen bij de aanleg van de tuin betrokken worden. Wellicht zijn er enthousiaste ouders of vrijwilligers die daarbij willen begeleiden. Zo kunnen de kinderen bijvoorbeeld onder begeleiding een paadje aanleggen of planten in de grond zetten.

Kijkt u eens naar werkblad 3a, b en c. U denkt waarschijnlijk dat werkblad 3c de enige echte vlindertuin is. Toch zijn vlinders ook al heel blij met de tuin op werkblad 3b. Met een paar aanpassingen kunt u een tuin al aantrekkelijk maken voor vlinders. De juiste plantkeuze is belangrijk. Bijvoorbeeld: klimop langs de schutting geeft beschutting en klimop is ook een voedselplant voor de rupsen van het boomblauwtje.

Lessuggestie Maak je eigen vlindertuin (lagere groepen)

Materiaal: Werkblad 3, tekenspullen, verschillende kleuren crêpepapier of gekleurd karton

Lesvorm: Kringgesprek, individueel werken

Tijdsduur: Ongeveer 45 minuten

Uitvoering: Op werkblad 3a is een erg lege tuin te zien. Denken de kinderen dat vlinders zich daar thuis voelen? Waarschijnlijk niet... Laat de kinderen nadenken over de manier waarop de tuin vlindervriendelijker te maken is. Laat ze eventueel werkblad 3b zien: met een paar aanpassingen vinden vlinders het al veel fijner in een tuin. Ze kunnen in de tuin gras, bloemen, boompjes en planten maken door bijvoorbeeld propjes gekleurd crêpepapier voor de bloemen en bladeren in de tuin te plakken of de planten (en eventuele andere details) van gekleurd karton te maken en op te plakken. Eventueel kunnen ze werkblad 3b en c inkleuren. De tuin op werkblad 3c is een echte natuurtuin, maar voor vlinders is de tuin op werkblad 3b ook al een fijne plek.

Voor de hogere groepen is deze lessuggestie meer geschikt:

Lessuggestie: Ontwerp je eigen vlindertuin (hogere groepen)

Materialen: Plattegrond van het schoolterrein

Werkvorm: Tekenen

Tijdsduur: 30 - 45 minuten

Uitvoering: Wanneer de school zelf de mogelijkheid heeft een vlindertuin aan te leggen, kun je de leerlingen laten nadenken over het ontwerp. Maak een plattegrond van het terrein, kopieer deze voor alle leerlingen en laat ze er een vlindertuin in tekenen. Laat de leerlingen eerst bedenken welke symbolen ze voor een plant, een boom, stenen en dergelijke gaan gebruiken. De leukste ideeën kunnen worden meegenomen in het uiteindelijke ontwerp.

Lessuggestie: Vlindertuin inrichten

Materialen: Divers tuingereedschap

Werkvorm: Veldwerk

Uitvoering: Kinderen kunnen heel goed helpen bij het inrichten van de vlindertuin bij school. Vooral het planten en zaaien is hiervoor geschikt. Wanneer daar voldoende ruimte voor is, kun je een groep kinderen bijvoorbeeld een stukje grond in de tuin laten adopteren. Zij zorgen dan voor het zaaien en verzorgen van de plantjes in 'hun' tuintje.

Onderhoud van de vlindertuin

Een vlindertuin aanleggen is leuk, maar de tuin moet ook onderhouden worden. Op welke manier en hoe vaak dat nodig is, hangt af van de inrichting van de tuin. Als de tuin is aangelegd door een hovenier, kan hij wellicht aangeven welk onderhoud je moet doen. In dit hoofdstuk leggen we uit hoe je bij het onderhoud rekening kunt houden met vlinders. Ook bespreken we welke werkzaamheden de kinderen in de tuin kunnen doen.

Onderhoud? Denk aan de vlinders!

Snoeien of uitdunnen van planten

Bij het snoeien of uitdunnen van planten is het belangrijk te letten op het tijdstip waarop dit gebeurt. Dit is voor elke plant anders en hangt samen met hun bloeitijd. Informatie hierover is te vinden in diverse tuinboeken. Vlinderstruiken kun je bijvoorbeeld voor een gedeelte in februari en voor een gedeelte in maart snoeien. Zo verleng je de bloeiperiode van de plant. Bij sommige planten, zoals de kogeldistel en de vlinderstruik, is het gunstig om uitgebloeide bloemen meteen af te knippen, omdat zij in hetzelfde jaar dan nogmaals bloeien (en dus nectar produceren). En dat is alleen maar goed voor de vlinders!

Bestrijdingsmiddelen

Bestrijdingsmiddelen zijn in de vlindertuin uit den boze; Veel mensen gebruiken giftige stoffen als er luizen of rupsen op hun planten zitten want die zorgen ervoor dat planten er niet mooi uitzien. Maar als er geen rupsen zijn komen er ook geen vlinders! Bovendien maken bestrijdingsmiddelen ook andere insecten dood en verstoort je de kringloop. Als er bijvoorbeeld geen rupsen in een tuin zijn komen er ook geen koolmeesjes, als er geen luizen zijn komen er minder vogels en geen lieveheersbeestjes. Het is dus leuker om te zien welke dieren er weer op de luizen en rupsen afkomen en zo de kringlopen in de natuur te bestuderen.

Winterklaar maken?

Over het winterklaar maken van de tuin kunnen we kort zijn: niet doen. Uitgebloeide planten kun je het beste gewoon laten staan en afgevallen bladeren kun je laten liggen. Vlinders en andere dieren gebruiken deze 'rommelige' onderdelen van een tuin als schuilplekken om de winter door te brengen.

Onderhoud door kinderen

Wanneer je gaat werken in de tuin, is het handig om een watertappunt in de buurt van de tuin te hebben. Daar kunnen de kinderen water halen om 'hun' planten in de tuin te verzorgen. Verder hebben ze klein gereedschap nodig, zoals gieters, schepjes en krabbertjes. Het is praktisch wanneer deze materialen in de buurt van de vlindertuin opgeslagen worden.

Lessuggestie onderhoud door kinderen

Laat de kinderen eventueel eerst vertellen of ze thuis wat in de tuin mogen doen; en zo ja, wat dan. De volgende werkzaamheden kunnen eventueel door de kinderen worden uitgevoerd:

Eenjarige planten zaaien

Materiaal: Zaden van eenjarigen (zie voor ideeën de bijlagen), bakjes, potaarde of stek-aarde, harkjes en schepjes

Werkvorm: Veldwerk, lekker bezig zijn met aarde en zaadjes in de klas en buiten.

Uitvoering: Voor de kinderen is het leuk om een gedeelte van de tuin te reserveren voor het zaaien van hun eigen planten. Het voorjaar is de tijd om éénjarige vlinderplanten te zaaien. Dit kan in de klas in een bakje gebeuren. Als de plantjes groot genoeg zijn, kunnen ze verspeend en uitgeplant worden. Als er gaten vallen in de beplanting van de rest van de tuin, kunnen de kinderen een deel van de plantjes daar uitplanten. Zaden zijn te koop in tuincentra. Veel zaden van wilde planten zijn te koop bij KNNV Hoorn voor € 0,80 tot € 2,50 per zakje. Meer informatie hierover vindt u op het internet:

www.knnv.nl/hoorn/08-hoornbloem/hoornbloem.html#zaden

Vlinderstruik stekken

Materiaal: Snoeischaar, vlinderstruik uit schooltuin of tuin van een ouder, glaasjes/flesjes om water in te doen, scherp mes, potjes en aarde.

Werkvorm: veldwerk, binnen stekken

Uitvoering: In februari en maart kan een vlinderstruik gesnoeid worden. Liefst de helft in februari, de helft in maart. Als je wat takjes bewaart zijn deze makkelijk te stekken. Neem een tak met twee à drie knoppen, snijd hem opnieuw schuin af met een scherp mes (de snoeischaar knijpt de vaten in de tak dicht), zet het takje in water en na een tijdje zullen er wortels aan komen. Dit kleine vlinderstruikje kan dan in een potje aarde gezet worden en ieder kind kan dan een vlinderstruikje mee naar huis nemen. Deze plantjes groeien als kool!

Wieden in de border

Materiaal: divers tuingereedschap

Werkvorm: veldwerk

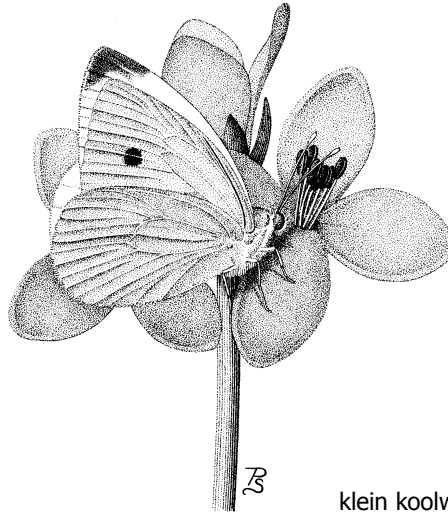
Uitvoering: Als ze er vanaf het pad bij kunnen komen, kunnen de kinderen planten die daar niet horen (onkruid!) wieden. Het is beter om de kinderen niet door de tuin zelf te laten lopen, omdat zij makkelijk planten kunnen vertrappen.

Gras knippen

Materiaal: grasscharen

Werkvorm: veldwerk

Uitvoering: Als er een gedeelte bloemrijk gras aanwezig is bij de school, kan dit gras door de kinderen worden geknipt. Let er wel op dat dit in de juiste periode gebeurt (in juni en/of september). Een deel van het 'maaisel' kan op een hoop worden gelegd. Daar biedt het een schuilplek voor veel dieren en kan het langzaam verteren.

klein koolwitje

Kijken naar vlinders in de vlindertuin

De lessuggesties die hier worden gegeven zijn bij lange na niet volledig. Wij raden u dan ook aan om voor dit onderwerp de lespakketten 'Buiten vlinders kijken' te raadplegen.

Welke vlinders kun je verwachten?

Om de vlinders te kunnen determineren raden we je aan om bij De Vlinderstichting zoekkaarten te bestellen en van het internet de tekst 'Vlinders kijken en herkennen' binnen te halen. Niet al deze vlinders zul je ook zomaar in een tuin zien. De vlinders die je in het algemeen in de tuin zult zien, zijn:

- de 'witjes': groot koolwitje, klein koolwitje, klein geaderd witje, citroenvlinder
- het boomblauwtje
- de dagpauwoog, atalanta, kleine vos, distelvlinder; eventueel een gehakelde aurelia.

Verder kunt u op de achterkant van de vlinderzoekkaart kijken in de vliegtijdentabel welke vlinders in welke maanden vliegen.

Wil je meer weten over de vlinders en anderen dieren in de tuin? Bij De Vlinderstichting kun je de CD-rom 'Dieren in de tuin' bestellen.

Lessuggestie: Onderzoek het gedrag van vlinders

Materialen: Werkblad 4

Werkvorm: Veldwerk en kringgesprek

Tijdsduur: Ongeveer 20 minuten.

Uitvoering: Wat doen vlinders zoal? Op welke bloemen zitten ze graag? Hoe lang achter elkaar zitten ze nectar te drinken? Hoe vaak vliegen ze naar een nieuwe bloem? Zijn er verschillen tussen de soorten? Als je de leerlingen een tijdje naar vlinders laat kijken, kunnen ze dat soort leuke dingen ontdekken. Werkblad 4 is een lijst met vragen waarmee de leerlingen op een zonnig moment de tuin in kunnen gaan en die ze al kijkend kunnen beantwoorden. Daarna kan de opdracht in de klas worden nabesproken. Je kunt de kinderen ook thuis in de eigen tuin naar vlinders laten kijken of op andere plekken: in een tuincentrum, een natuurgebied etcetera. Zie voor meer ideeën ook het lespakket 'Buiten vlinders kijken'

Lessuggestie: Vlinders bekijken (werkblad 5)

Materiaal: Werkblad 5

Werkvorm: Veldwerk

Tijdsduur: 10 minuten per dag.

Uitvoering: Welke vlinders komen in de tuin voor? De kinderen kunnen op werkblad 5 bijhouden welke vlinders ze in 'hun' schooltuin zien. Zie ook het lespakket 'Buiten vlinders kijken' voor tips over het doen van veldwerk met kinderen. Werkblad 5 is een logboek waarin de kinderen tevens kunnen opschrijven wat de vlinder aan het doen was en waar hij

zich bevond. In de klas kun je de ervaringen van de kinderen na een week bespreken. Worden bepaalde plekjes in de tuin vaker bezocht dan andere? Welke vlinders hebben de kinderen veel gezien en welke weinig? Je kunt de kinderen ook thuis in de eigen tuin naar vlinders laten kijken of op andere plekken: in een tuincentrum, een natuurgebied etcetera. Zie voor meer ideeën ook het lespakket 'Buiten vlinders kijken'

Lessuggestie: Overwintering in de vlindertuin

Werkvorm: Veldwerk

Uitvoering: Laat de leerlingen op zoek gaan naar plekjes in de tuin die voor vlinders, rupsen of poppen geschikt lijken om te overwinteren. Combineer dit met onderhoudswerk. Laat ze bijvoorbeeld van afvalhout en dode stengels plekjes maken waar vlinders kunnen overwinteren.

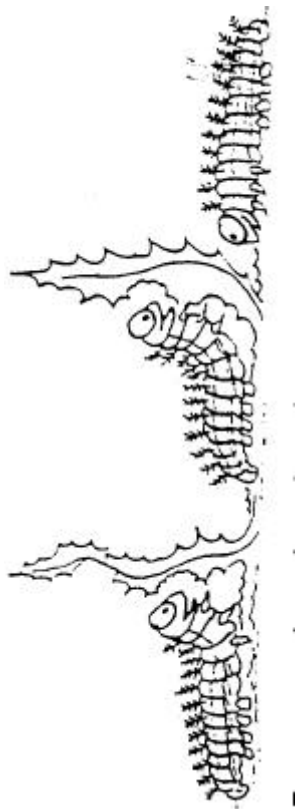
Lessuggestie: Rupsen in de tuin

Materiaal: Waardplantenlijst (bijlage 3), eventueel rupsenzoekkaart

Werkvorm: Veldwerk

Tijdsduur: 15 tot 30 minuten.

Uitvoering: Zoek met de leerlingen naar waardplanten in de tuin. Een lijst van waardplanten van vlinders vind je in bijlage 3. Je kunt ook kijken of er rupsen op de planten zitten, maar die zijn meestal moeilijk te vinden en vaak heel moeilijk op naam te brengen. Vooral de rupsen van veel nachtvlindersoorten lijken op elkaar. Wil je het toch proberen, dan kan dat met Thieme's Rupsengids, verkrijgbaar via de bibliotheek. Een rupsenzoekkaart met de soorten die vaak worden gezien, is voor ongeveer € 0,90 (exclusief verzendkosten) verkrijgbaar bij Stichting Veldwerk (telefoon: 055-3667199) of lokale NME- of bezoekerscentra.

Knutselen voor de vlindertuin

Veel dieren kunnen we in hun zoektocht naar voedsel of een beschut plekje een handje helpen. Hieronder staan een paar ideeën voor het bouwen van nest- of voedselgelegenheid voor bijen, vogels en vlinders. Ze kunnen door leerlingen op school uitgevoerd worden. En als ze af zijn, kunnen ze natuurlijk in of bij de vlindertuin worden geplaatst.

Composthoop maken, houtmijt maken

Materiaal: divers gereedschap, kippengaas of wilgentakken, of een compostvat

Werkvorm: veldwerk

Uitvoering: Een schooltuin geeft groenafval. Een leuke en educatieve manier om dit afval te verwerken is via een composthoop. Om de composthoop in de hand te kunnen houden, kun je hiervoor ook zelf met gaas een plek afzetten, of een mand vlechten van wilgentakken. De kinderen kunnen de mand vullen met het groenafval dat ze zelf verzamelen in de vlindertuin. Met snoeisels van hagen en struiken kan een zogenaamde houtmijt gemaakt worden. Dat is een losse hoop takken en bladeren, waar niet alleen vlinders, maar ook allerlei andere insecten kunnen overwinteren. Een ideale plek om kleine beestjes te zoeken voor een speciale kriebelbeestjesles.

Bijenblokken maken

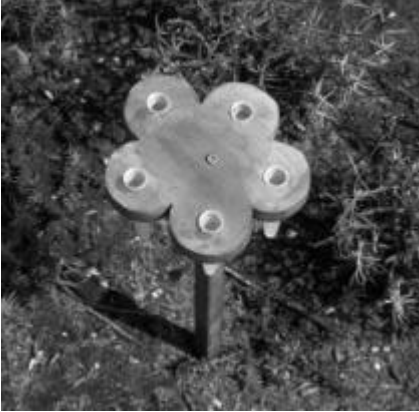
Veel solitaire bijen (kijk voor meer informatie bijvoorbeeld op www.dse.nl/~holthuys/nesthulp/nesthulp.htm) leggen hun eitjes in allerlei bestaande gangetjes en holletjes. Je kunt ze op een heel eenvoudige manier 'nestgelegenheid' aanbieden door in een schijf hout gaten te boren. Omdat de verschillende soorten bijen gaten van verschillende grootte opzoeken, kun je het beste gaten met een diameter van 3, 4, 5, 6 en 8 millimeter boren. De gaten moeten zo diep mogelijk gemaakt worden en aan de achterkant dicht zijn. Neem dus een dikke schijf. Zorg dat het hout 'uitgewerkt' is. De bijen stellen het op prijs als de gaten van binnen mooi glad zijn; boor dus met zorg in droog hout. Naaldhout is hiervoor niet geschikt in verband met de hars die hieruit lekt. Hang het houtblok op een zonnige, liefst droge plek. Pal op het zuiden en de hele dag in de zon kan het blok teveel uitdrogen. Laat het eventueel iets schuin voorover hangen, zodat de regen niet in de gaten loopt. Wanneer een gaatje is opgevuld met een beetje klei weet je dat het gaatje in gebruik is genomen.

Ook van stukken rietstengel, bamboestokjes en vlierstengels maken deze bijen graag gebruik. De stokjes moeten aan een kant open zijn en aan de andere kant dicht (let op de ligging van het tussenschot in de bamboe en het riet bij het snijden van de stokjes).

Je kunt het houtblok of een bundeltje riet of bamboe het beste op een zonnige plek ophangen en niet al te hoog. Sommige bijen komen af op een ingang op het oosten, andere op het zuidwesten en alles wat ertussen

ligt. Verder is het voor kinderen belangrijk dat het blok of het bundeltje goed zichtbaar is, dus liever niet tussen de bomen en struiken. De extra hulp voor bijen moet het hele jaar door buiten blijven hangen. De meeste bijtjes brengen namelijk als pop de winter door in het blok en komen in het voorjaar naar buiten gekropen. Als dichte gaatjes weer open zijn, is het bijtje dus alweer gevlogen.

Honingwater voor de vlinders

Plaats een houten bloem in de tuin waarbij in de bloembladen gaatjes zitten. Hierin kunnen buisjes met honingwater (verhouding honing op water 1: 3) geplaatst worden. Eventueel kunnen gekleurde rondjes of bloempjes gemaakt worden om op de houten bloem te bevestigen. De gebruikte materialen moeten natuurlijk wel waterbestendig zijn.

Tafel maken voor rottend fruit

Maak van hout een tafeltje om in de vlindertuin te zetten. Op de tafel kan in het najaar rottend fruit neergelegd worden. Vooral atalanta's en gehakkelde aurelia's zijn hier dol op. Zorg ervoor dat de tafel niet te hoog is, zodat ook kinderen vlinders die er op af komen goed kunnen bekijken.

Overwinteringskastjes voor vlinders

Sommige vlindersoorten zoals de citroenvlinder en de gehakkelde aurelia overwinteren als volwassen vlinder. Om extra rustige overwinteringsplekken voor vlinders te creëren, wordt er wel gebruik gemaakt van vlinderoverwinteringskastjes. Ze lijken op vogelnestkastjes, maar hebben in plaats van een rond gat enkele smalle hoge toegangen. Ze zijn sinds enige jaren op de markt, maar natuurlijk kunnen ze net als vogelnestkastjes zelf gemaakt worden. Over het gebruik van de overwinteringskastjes door vlinders is nog zeer weinig bekend. Van scholen die hier mee aan de slag gaan, zou De Vlinderstichting dan ook graag terug horen of er daadwerkelijk vlinders zijn ontdekt in het kastje.

Kijk ook in onze andere lespakketten. Op www.inratuin.nl zijn ook leuke kinder-knutsel-ideeën te vinden onder 'kinderstekkie'.

Bijlage 1: Vlinderplanten Top-10

Als je de onderstaande combinatie van planten in de tuin neerzet, kunnen vlinders er van het voorjaar tot in de herfst nectar vinden.

Erysimum 'Bowles Mauve'- vaste muurbloem

Vaste muurbloem groeit het beste op een droge bodem. De bloemen zijn lichtpaars en bloeien heel lang door: van maart tot in oktober.

Hesperis spectabile - damastbloem

Damastbloemen hebben witte of lichtpaarse bloemen. Ze bloeien van mei tot juli en groeien het liefst op een plek waar een gedeelte van de dag wat schaduw valt.

Tagetes spec.- enkelbloemige afrikaantjes

Afrikaantjes zijn bekende tuinplanten. Je hebt twee typen: gewone en enkelbloemige afrikaantjes. De gewone afrikaantjes zie je het meest, enkelbloemige afrikaantjes veel minder. De 'gewone' afrikaantjes zijn gekweekt op grootte van de bloemen. Maar daardoor hebben zij hun nectaraanbod verloren. De enkelbloemige afrikaantjes zien er eenvoudiger uit, maar hebben veel nectar voor vlinders. Ze bloeien van mei tot oktober.

Lavendula 'Munstead Var'- lavendel

Sterk geurende planten, bijvoorbeeld lavendel, geven een tuin een extra element. Lavendel heeft paarsblauwe bloemen en bloeit vooral in de maanden juni en juli. In de wintermaanden blijft de plant groen.

Verbena bonariensis - ijzerhard

Ijzerhard is een minder bekende tuinplant. De kleine bloemen zijn blauw tot paars. Het is een ijle plant die wel 80 cm hoog kan worden. De plant bloeit van juni tot september. In de tuin komt hij het beste tot zijn recht op zonnige droge plekken.

Knautia arvensis - beemdkroon

De bloemen van beemdkroon zijn meestal lichtpaars. Ze bloeien van juni tot en met oktober. Op een vochtige plaats in de tuin met kalkhoudende grond groeien ze het beste.

Eupatorium purpureum - koninginnenkruid

Koninginnenkruid is een plant met roze bloemen die van juli tot september bloeit. De plant groeit het beste op vochtige bodems en kan tot een meter hoog worden.

Buddleja - vlinderstruik

De vlinderstruik is een van de bekendste nectarplanten. Je kunt ze met paarse, roze, witte of gele bloemen kopen. Als je goed kijkt zie je dat elk tros bloemen uit heel veel kleine bloempjes bestaat. In al deze bloempjes zit nectar. Vlinders zijn er dol op. Ze hoeven nauwelijks te vliegen voor een volgend bloempje vol voedsel. Vlinderstruiken bloeien in de maanden juli, augustus en september.

Sedum spectabile - hemelsleutel

Hemelsleutel is een bekende tuinplant. De bloemen zijn licht- tot donkerroze of paars. Ook bij deze bloem zie je dat de 'bloem' zelf bestaat uit vele kleine bloempjes met nectar. Hij bloeit vooral in de herfst. Op mooie herfstdagen zitten er soms grote hoeveelheden atalanta's of dagpauwogen op deze bloemen.

Aster novi-belgii -herfstaster

De herfstaster bloeit in de maanden september en oktober. Je kunt ze in diverse kleuren tegenkomen, van paars tot blauw/groen. Herfstasters groeien het beste op voedselrijke bodems en kunnen soms wel meer dan een meter hoog worden.

Bijlage 2: Vlinderplanten top-50

Blauwe bloemen:

Maarts viooltje (*Viola odorata*)
Kruipend zenegroen (*Ajuga reptans*)
Vergeet-mij-nietje (*Myosotis spec.*)
Slangenkruid (*Echium vulgare*)
Duifkruid (*Scabiosa spec.*)
Luzerne (*Medicago sativa*)
Vlinderstruik (*Buddleja davidii* 'Black Knight')

Gele bloemen:

Sporkehout/Vuilboom (*Rhamnus frangula*)
Muizenoor (*Heacium pilosella*)
Gewone paardenbloem (*Taraxacum officinale*)
Gewone rolklaver (*Lotus corniculatus*)
Grote teunisbloem (*Oenanthera erythrosepala*)
Gewoon biggenkruid (*Hypochaeris radicata*)
Gewone zandkool (*Diplotaxis tenuifolia*)
Jacobskruid (*Senecio jacobaea*)
Leeuwentand (*Leontodon spec.*)
Boerenwormkruid (*Tanacetum vulgare*)
Klimop (*Hedera helix*)

Lila bloemen:

Peperboompje (*Daphne mezereum*) **(erg giftig, vooral de besjes; enkele besjes zijn voor een klein kind al dodelijk)**
Akkerdistel (*Cirsium arvense*)
Wilde tijm (*Thymus serpyllum*)
Beemdkroon (*Knautia arvensis*)
Verbena bonariensis (*Verbena bonariensis*)
Munt (*Mentha spec.*)
Zulte/Zeeaster (*Aster tripolium*)

Roze/rode bloemen:

Pinksterbloem (*Cardamine pratensis*)
Dagkoekoeksbloem (*Silene dioica*)
Adderwortel (*Polygonum bistorta*)
Echte koekoeksbloem (*Lychnis flos-cuculi*)
Engels gras (*Armeria spec.*)
Braam (*Rubus spec.*)
Gewone dophei (*Erica tetralix*)
Grote kattenstaart (*Lythrum salicaria*)
Hemelsleutel (*Sedum telephium*)
Speerdistel (*Cirsium vulgare*)
Knoopkruid (*Centaurea jacea*)
Marjolein (*Origanum 'Nymphenburg'*)
Muskuskaasjeskruid (*Malva moschata*)
Struikhei (*Calluna spec.*)
Koninginnenkruid (*Eupatorium purpureum* 'Atropurpureum')

Witte bloemen:

Prunus (*Prunus spec.*)
Gewone margriet (*Leucanthemum vulgare*)
Gewoon duizendblad (*Achillea millefolium*)
Margriet (*Chrysanthemum maximum* "Gruppenstolz")
Vlier (*Sambucus spec.*)
Engelwortel (*Angelica spec.*)
Witte klaver (*Trifolium repens*)
Wilde bertram (*Achillea ptarmica*)

Vooraf gewone paardenbloem, jacobskruid en akkerdistel woekeren flink!

Bijlage 3: Waardplanten

In deze lijst kun je zien van welke planten de rupsen van welke vlinder eten.

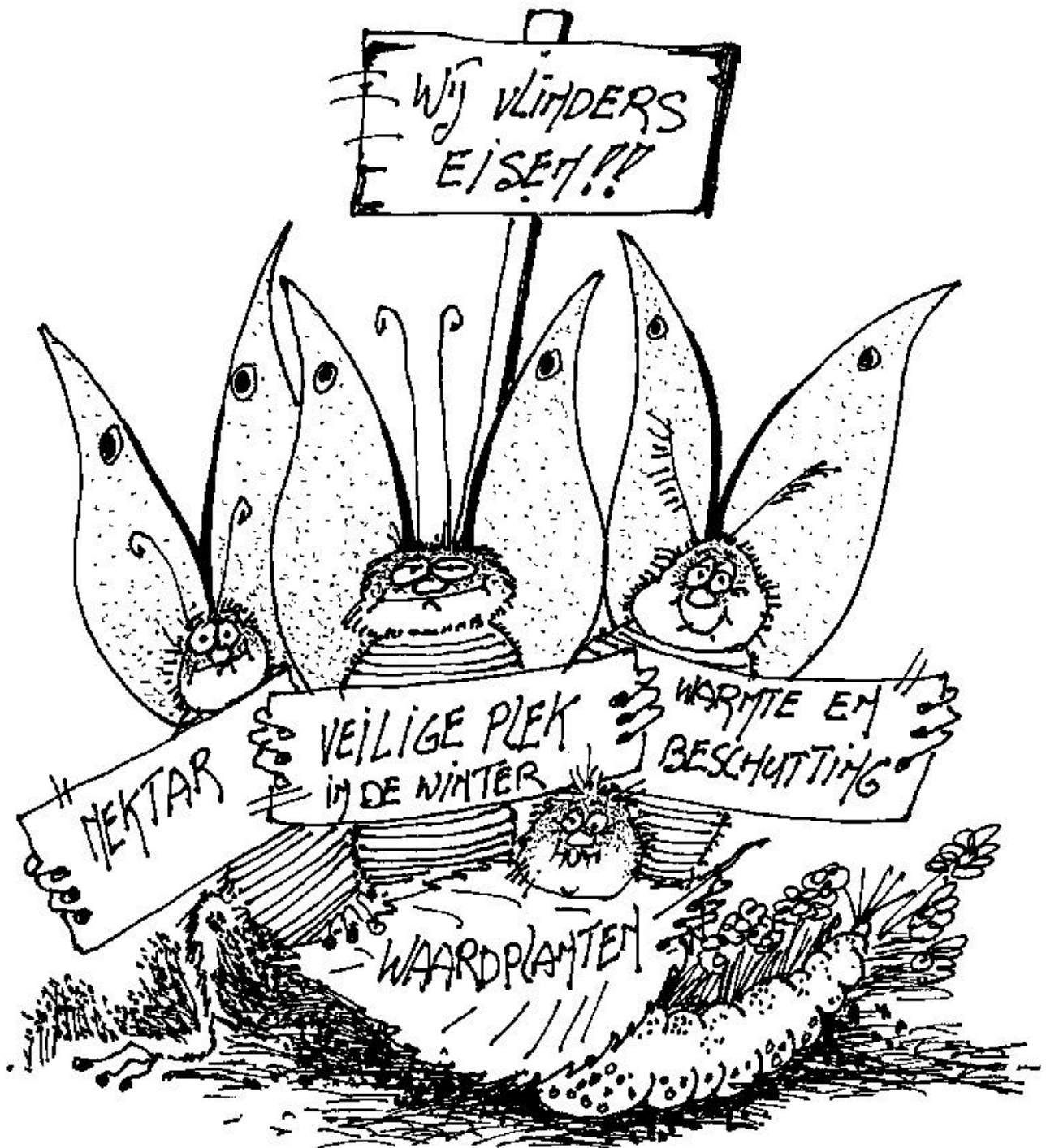
Vlinder	Waardplant
argusvlinder	diverse grassen, zoals kroppaar, beemdgras, ruwe smele en kweek
atalanta	grote en kleine brandnetel
bont zandoogje	diverse grassen, zoals kweek en kroppaar
boomblauwtje	vuilboom, klimop, heide, hulst, wegedoorn, vlinderstruik en kattenstaart
bruin zandoogje	diverse grassen
citroenvlinder	vuilboom, wegedoorn
dagpauwoog	grote brandnetel
distelvlinder	diverse distelsoorten, kleine klis, kaasjeskruid en brandnetels
gehakelde aurelia	grote brandnetel, hop, iep, aalbes
groot dikkopje	diverse grassen
groot koolwitje	koolsoorten en andere kruisbloemigen, zoals damastbloem en koolzaad, oost-indische kers
hooibeestje	diverse zwenk- en beemdgrassen, kamgras en reukgras
icarusblauwtje	diverse klaversoorten, zoals hopklaver, rolklaver en gewone rupsklaver
klein geaderd witje	kruisbloemigen, zoals look-zonder-look en pinksterbloem
klein koolwitje	koolsoorten en andere kruisbloemigen, zoals damastbloem en koolzaad, oost-indische kers
kleine vos	grote brandnetel
kleine vuurvlinder	schapenzuring, veldzuring
koevinkje	diverse grassoorten, zoals kroppaar en gladde witbol
koninginnenpage	schermbloemigen (vooral peen)
landkaartje	grote brandnetel
oranje zandoogje	diverse grassen
oranjetipje	look-zonder-look, pinksterbloem en judaspenning
zwartsprietdikkopje	bos- en gevinde kortsteel, kweek en timotheegras

Werkblad 1: Een tuin voor vlinders

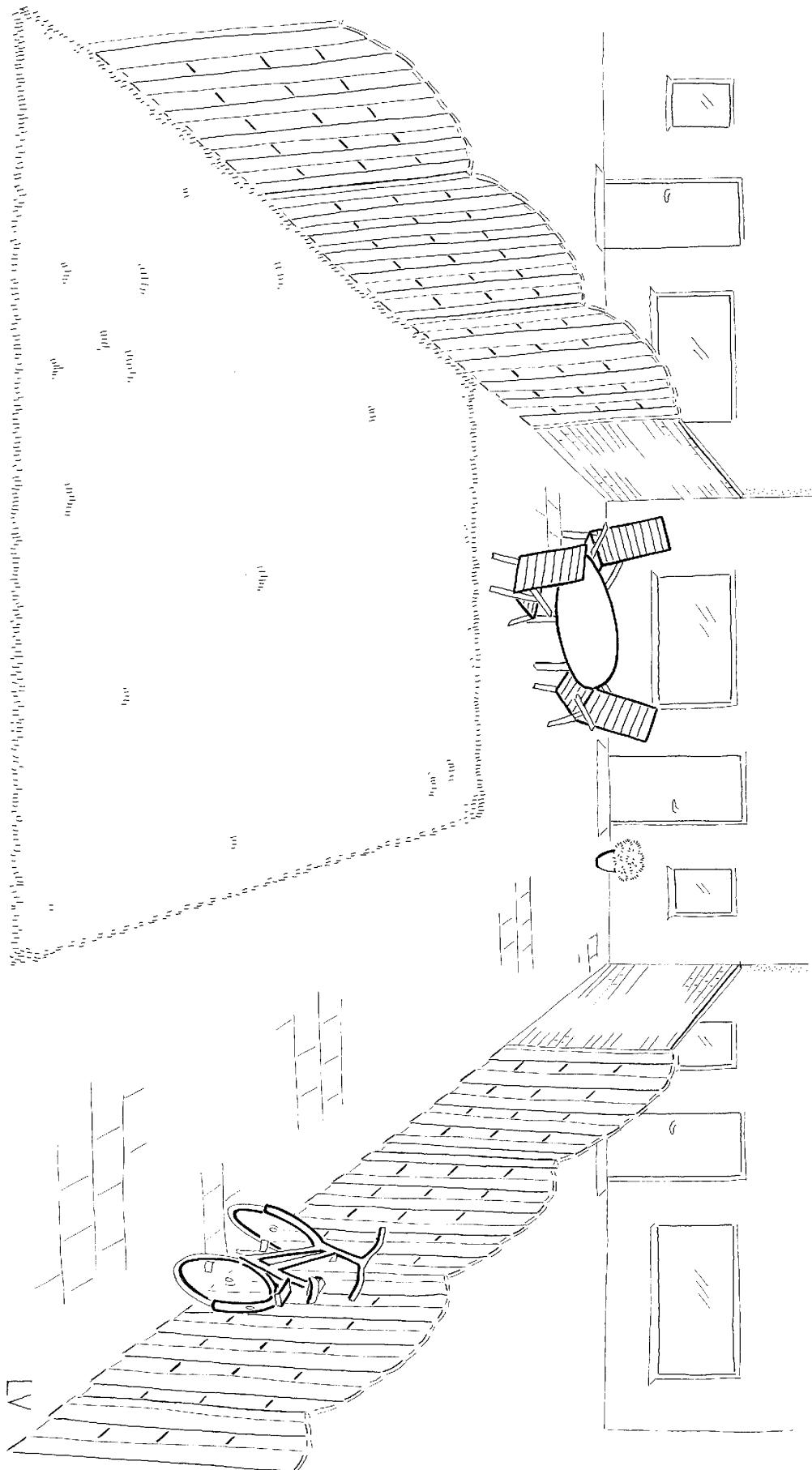
Vlinders zijn heel kieskeurige dieren. Daarom zie je ze niet in iedere tuin. Maar wel in een vlindertuin. Net als alle dieren hebben vlinders voedsel nodig. Ze drinken nectar uit bloemen. Je ziet vlinders rondfladderen in de tuin, maar ze kunnen niet zomaar vliegen. Daarvoor moeten ze eerst opwarmen. Dat doen ze op een plaats waar de zon schijnt. Maar het moet ook weer niet al te warm worden. Dan gaan ze liever in de schaduw zitten. Vlinders moeten ook oppassen dat de wind niet te hard blaast, want dan waaien ze makkelijk weg. Want ze zijn natuurlijk niet zo zwaar. Vlinders kunnen makkelijk verdwalen. Ze zijn maar klein. Maar als er hoge en lage planten naast elkaar staan, kan de vlinder de weg onthouden. Ook de rups moet eten. Die eet soms maar van een soort plant. De vlinder zet zijn eitjes af op een plant die de rups lekker vindt. Dan kan de rups meteen beginnen met eten als hij uit zijn eitje komt. Kun jij dit verhaaltje 6 dingen halen die vlinders nodig hebben in een vlindertuin?

1.
.....
2.
.....
3.
.....
4.
.....
5.
.....
6.
.....

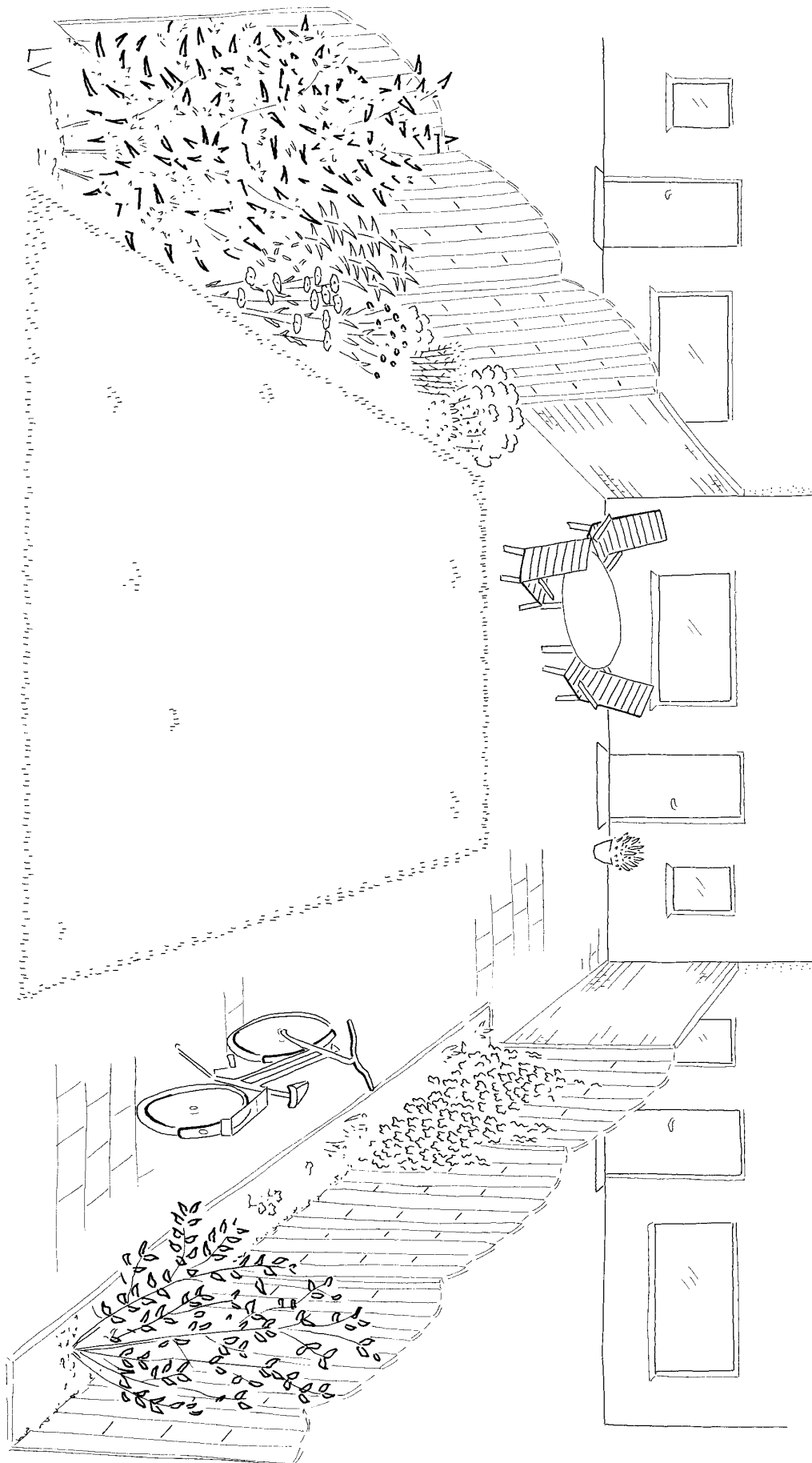
Werkblad 2: Kleurplaat 'Wij vlinders eisen'

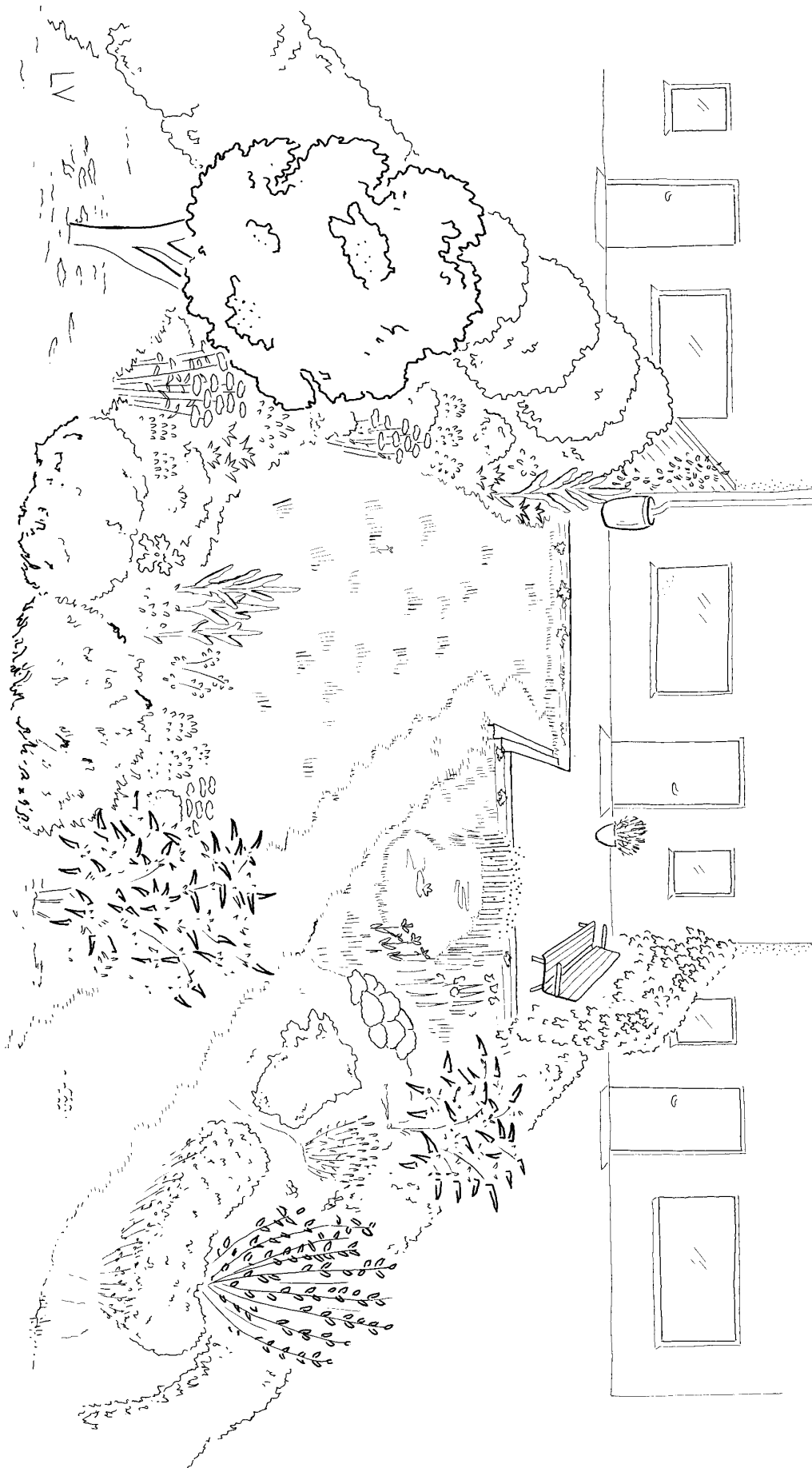
Werkblad 3a: Maak je eigen vlindertuin

Werkblad 3b: Tuin 2

Werkblad 3c: Tuin 3

Werkblad 4: Onderzoek het gedrag van vlinders

Deze opdracht moet je buiten doen, liefst in een tuin waar veel vlinders zijn. De opdracht bestaat uit 5 vragen.

1. Zoek in de tuin tot je een vlinder ziet. Kijk er ongeveer 5 minuten naar. Wat deed de vlinder allemaal?

0 Nectar drinken	0 Zonnen
0 Rondvliegen	0 Op een andere plant gaan zitten
0 De tuin uitvliegen	0

2. Welke vlinder heb je het meest gezien in de vlindertuin?

3. Waar in de tuin zitten de meeste vlinders? (omcirkel je antwoord)

op de grond	bij het water	op het hek
op een bloem	op een plant	in de lucht
anders:		

4. Op welke kleuren bloemen vind je de meeste vlinders? Bekijk de bloemen en tel de vlinders die erop zitten.

	AANTAL VLINDERS
BLAUWE BLOEMEN
GELE BLOEMEN
ORANJE BLOEMEN
PAARSE BLOEMEN
WITTE BLOEMEN
RODE BLOEMEN

5. Bekijk een vlinder eens van heel dichtbij. Hoe ziet hij eruit?

Hoeveel poten heeft hij? poten
Hoeveel vleugels? vleugels
Waarmee drinkt hij?	met zijn
Hoeveel voelsprietten heeft hij? voelsprietten

Werkblad 5: Logboek van de vlindertuin

Wat was de datum?	Welke vlinder zag je?	Waar zag je hem in de tuin?	Wat deed de vlinder?

Colofon

Samenstelling en tekst
De Vlinderstichting

Tekeningen
Lidwien Verdonk, Annemarie van Lierop, Frans Bijvank, Paul
Schoenmakers.

Verantwoording
Bij het samenstellen van deze uitgave is gebruik gemaakt van onder
andere:
'Vinders kijken', De Vlinderstichting, 2001
Aan de slag in de VSB Vlindertuin, De Vlinderstichting, 2003

Uitgave
De Vlinderstichting
Postbus 506
6700 AM Wageningen
tel.: 0317-467346
fax.: 0317-420296
Postbank 513.44.25
e-mail: info@vlinderstichting.nl
homepage: www.vlinderstichting.nl

In samenwerking met Milieu Centraal Utrecht en Intratuin Nederland BV.

De inhoud, ideeën en illustraties in dit lespakket blijven eigendom van De
Vlinderstichting.

Maart 2004

Wat is De Vlinderstichting?

De Vlinderstichting is een natuurbeschermingsorganisatie die zich sinds 1983 sterk maakt voor het behoud en herstel van vlinders en libellen in Nederland en Europa. De medewerkers worden daarbij geholpen door meer dan 1750 vrijwilligers. Financieel worden wij gesteund door ongeveer 5500 donateurs.

De dagvlinderstand is in de vorige eeuw zeer sterk achteruitgegaan. Door gericht onderzoek en het geven van adviezen zet De Vlinderstichting zich in voor vlinders en libellen. Daarbij gaat het om vragen als: waar zijn ze te vinden, gaat het op die plekken goed of juist slecht? En hoe komt het dat de vlinders en libellen verdwijnen; wat kan De Vlinderstichting er aan doen? Vaak werkt De Vlinderstichting samen met of in opdracht van anderen, bijvoorbeeld Vereniging Natuurmonumenten, CBS, RIVM, provinciale landschappen, ministerie van LNV, provincies en gemeenten.

Vlinders vliegen niet alleen in natuurgebieden, maar ook in bermen, parken, plantsoenen en tuinen. De Vlinderstichting zet zich daarom ook in voor verbetering van de natuurkwaliteit dicht bij huis. Dat gebeurt door voorlichting en educatieve projecten. Voorbeelden hiervan zijn voorlichting over natuurvriendelijk tuinieren en natuurvriendelijk beheer van openbaar groen, lespakketten voor het basisonderwijs (met echte vlinders!), lezingen en tentoonstellingen.

Ons kantoor is gevestigd aan de Mennonietenweg 10 in Wageningen. Daar werken ongeveer 40 medewerkers en vrijwilligers. In het hele land zijn vlinder- en libellenwerkgroepen te vinden.

